

Mihaela Koletnik

UDK 811.163.6'282.3(497.4 Slovenske gorice)

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

Govor pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah¹

Trojiški govor spada k vzhodnemu slovensko-goriškemu podnarečju, širše k panonski narečni skupini. Govor ne pozna tonemskih nasprotij, kolikostno nasprotje pa je še ohranjeno. Soglasniški sistem se od knjižnega razlikuje le v posameznih razvojih. V pregibanju prevladuje nepremični naglasni tip na osnovi. Tvorba zloženih povedi se bistveno ne razlikuje od knjižne tvorbe.

0 Sveta Trojica v Slovenskih goricah (458 prebivalcev) je razpotegnjeno gručasto, deloma urbanizirano središčno naselje v osrednjem delu Slovenskih goric. Leži nad Pesniško dolino na nizkem slemenu vzhodno nad umetnim Gradiškim jezerom. Na severu prehaja v Porčki Vrh,² na jugu v Zgornjo Senarsko.³ Vzhodna stran griča se znižuje v dolino Ročice in Drvanje, zahodna stran v dolino Velke. V višjih legah so njive, sadovnjaki in brajde, nižje pa travniki in pašniki. Manj kot desetina prebivalcev je kmetov; večina jih je zaposlena v industriji, obrti, trgovini in gostinstvu. Naselje je dobilo trške pravice šele leta 1872. Pouk se je pričel leta 1786 v samostanu. Prva šola je iz leta 1870, druga iz leta 1969. Leta 1631 je bila na griču zgrajena lesena kapela sv. Duha, do leta 1643 pa je že bila sezidana tudi cerkev sv. Trojice, od katere sta še ohranjena sedanji zvonik in tretjina stavbe. Leta 1662 je rodbina Stubenberg, lastnica cmureške graščine, izročila cerkev v oskrbo redovnikom avguštincem. Ti so leta 1692 prizidali samostan, ki je bil večji od sedanjega, med leti 1735 in 1740 cerkev povečali, jo baročno predelali in ji od 1779 do 1780 prizidali še dva zvonika. Proti koncu 18. stoletja je cerkev zaslovela kot božja pot in leta 1787 postala župna. Ko je cesar Jožef II. prepovedal romanje, so se cerkveni dohodki tako zmanjšali, da avguštinci cerkve in samostana niso mogli več vzdrževati, zato so ga leta 1812 zapustili. Župnijo so upravljali svetni duhovniki do leta 1854, ko so jo prevzeli frančiškani.

1 Glasoslovje

1.1 Naglas in kolikost

Trojiški govor spada k vzhodnemu slovenskogoriškemu podnarečju, ki je sestavni del panonske narečne skupine. Kolikostno nasprotje med dolgimi eno- ali dvoglasniki kot nasledniki stalno dolgih in kratkimi samoglasniki kot nasledniki staro- in novoakutiranih samoglasnikov v nezadnjih in zadnjih ali edinih besednih zlogih je ohranjeno. Slovenskogoriško narečje ne pozna tonemskega naglaševanja. Izvedena sta bila oba splošnoslovenska naglasna premika: (1) pomik z dolgega in

¹ Članek je nastal na osnovi gradiva, zbranega za jezikovno analizo vzhodnih slovenskogoriških govorov v mojem doktorskem delu *Slovenskogoriško narečje*; mentorica red. prof. dr. Zinka Zorko.

² Kraj se prvič omenja leta 1338 z imenom *Purchstal*. Prim. Blaznik (1988: 127).

³ Kraj se prvič omenja leta 1398 z imenom *ober Swainen Hard*. Prim. Blaznik (1988: 227).

kratkega cirkumflektiranega zloga: zláto → zlatô; ðko → ôko → okô ter (2) umik naglasa s končnega kratkega zloga na prednaglasno dolžino: dūšà → dúša. Izveden je umik naglasa s končnega kratkega zloga na prednaglasni kratki samoglasnik: ženà → žèna; kosà → kòsa; mǎglà → mǎgla; novo naglašeni samoglasnik je ostal kratek: 'žena, 'kosa, 'megla.

Najmlajši so naglasni umiki (1) v posameznih besedah s cirkumflektiranega dolgega končnega, zlasti odprtega zloga: 'lexko, 'vūxa; (2) s kratkega cirkumflektiranega zloga: 'bogāt, 'nāpne, p'rinās. Kaže se tudi težnja po posplošitvi naglasa na vse ali večino oblik iste besede: p'roša, p'rošla, p'roslj; 'zemj, 'zemte, 'zemta (vel.).

1.2 Samoglasniški sistem

Samoglasniški sistem trojiškega govora vsebuje dolge naglašene, kratke naglašene in nenaglašene kratke samoglasnike.

1.2.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

Sistem dolgih naglašanih samoglasnikov sestavljajo enoglasniki in dvoglasniki:

i:	ü:	u:
e:	o:	
e:ĩ	o:ũ	+ r:
	a:	

1.2.1.1 Izvor

- i: ← stalno dolgega i: c'vi:rkj̃, 'i:ndj̃, k'ri:, 'li:st, 'mi:slin;
 ← v prevzetih besedah in imenih: 'fi:rma, ma'si:na, 'ri:ble; 'Mi:rko.
- ü: ← stalno dolgega u: 'bü:rkle, g'rü:ška, 'lü:č, 'lü:plen, 'vü:š;
 ← v prevzetih besedah: 'fü:rtox, 'lü:mpičj̃, 'pü:ngrat.
- u: ← stalno dolgega j̃: 'du:k (sam.), 'gu:t, 'su:nce, 'vu:k, 'žu:tj̃;
 ← stalno dolgega u pred drugotnim j: 'mu:jca;
 ← stalno dolgega i v skupini ũmi:, ũbi: 'mu:jtj̃, 'bu:jtj̃;
 ← v prevzetih in knjižnih besedah ter imenih: 'mu:rke, na'pu:mpalj̃; 'ru:m, 'žu:pnik; 'Lu:mpj̃.
- e: ← stalno dolgega e: je'se:n, 'le:t, 'pe:č, pe'pe:ja, 'še:st;
 ← stalno dolgega e: i'me:, 'pe:t, p'le:šen, 've:žen, 'ze:be;
 ← stalno dolgega ə: 'de:n, 'le:n, 've:s, z 'me:no;
 ← stalno dolgega ě v položaju pred j: 'vė:jalj̃, 'vė:je;
 ← redko novoakutiranega ə v nezadnjem besednem zlogu: 'pe:sj̃j̃, 'se:je, 'te:nkj̃;
 ← redko novoakutiranega e v nezadnjem besednem zlogu: 'ne:sa, 'pe:ka, 're:ka, t're:tj̃j̃;
 ← zgodaj podaljšanega novoakutiranega e: 'me:tel, 'se:ster, 'že:n (vse rod. mn.);
 ← v prevzetih besedah in imenih: b're:f'to:šj̃, d're:šma'si:n; Ma'le:čnik, 'Me:tika, 'Pe:po.
- o: ← stalno dolgega o v položaju pred j: g'n'o:j, 'lo:j;
 ← v prevzetih in knjižnih besedah ter imenih: 'mo:dlij̃, p'ro:bala; 'bo:ljca, sim'bo:l; 'Vo:sek.
- e:ĩ ← stalno dolgega ě: be'se:jda, g're:ix, k'le:it, 're:ižen, s'le:ipj̃, 've:iñ.

- o:u ← stalno dolgega o: *gos'po:ut, 'mo:ust, si'ro:uta, 'šo:ula, 'to:u;*
 ← stalno dolgega o: *'go:ubec, k'lo:up, k'ro:uk, 'mo:uš, že'lo:udec;*
 ← zgodaj podaljšanega novoakutiranega o: *'ko:uža; 'ko:us, o:us* (rod. mn.);
 ← v prevzetih besedah: *'fo:utrala, fro:uštikl̩, pla'fo:un, 'to:uplik.*
- a: ← stalno dolgega a: *d'va, g'la:va, k'la:s, ko'va:č, k'ra:l, p'ra:x;*
 ← redko stalno dolgega a: *'ča:st, 'la:š;*
 ← v prevzetih besedah in imenih: *'fa:rof, 'ma:ntra, š'pa:jza; 'Ja:ka, Jo'la:nda, Se'na:rska.*
- ɣ: ← stalno dolgega ɣ: *'br:f, 'čr:f, 'sr:p, 'tɣ:s, 'žɣ:t.*

1.2.2 Kratki naglašeni samoglasniki

Sistem kratkih naglašanih samoglasnikov sestavljajo enoglasniki:

<i>i</i>	<i>ü</i>	<i>u</i>	
<i>ɛ</i>		<i>o</i>	
	<i>e</i>		<i>+ɣ</i>
	<i>ä</i>		

1.2.2.1 Izvor

- i* ← staroakutiranega *i* v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *brada'vica, 'xiša, 'lipa, 'riba, 'žila; 'nič, 'nit, 'rit, 'sit;*
 ← staroakutiranega *jata* v zadnjem besednem zlogu v položaju pred *n*: *x'rin, 'sin 'sem';*⁴
 ← po mlajšem naglasnem umiku naglašene *i*: *p'rinas, p'rüebj;*
 ← v prevzetih besedah: *'cigel, g'lit, 'zic.*
- ü* ← staroakutiranega *u* v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'bükva, 'jüžna, 'küra 'müxa, 'vüste; k'rux, 'küp, 'tü;*
 ← po mlajšem naglasnem umiku naglašene *u*: *s'tüdenec, 'vüxa;*
 ← v prevzetih besedah: *g'rünt, 'lüft, 'žüpa.*
- u* ← staroakutiranega *ɔ* v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'vuna, 'žuna; 'pux, 'pun;*
 ← prednaglasnega *ɔ* po umiku naglasa s končnega kratkega zloga nanj: *'buxa;*
 ← novoakutiranega *o* v položaju pred nosnim soglasnikom: *'gunin, pri 'kun; 'kuj;*
 ← prednaglasnega *o*, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga, v položaju pred nosnim soglasnikom: *'kunec, 'u:na;*
 ← v prevzetih besedah: *'durx, 'furt, 'kulavj 'kuljavi'.*
- ɛ* ← staroakutiranega *ě* v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *b'reža, 'dëlo, 'dëvatj, go'retj, 'lëto, 'režatj, st'rexa; 'dët;*
 ← v prevzetih besedah: *'ëk, 'këtna, 'lëder.*
- o* ← staroakutiranega *o*: *'doga, 'goba, 'koča, 'toča;*
 ← *o* po zapoznelem umiku naglasa s končnega kratkega zloga, če se naglas ni umaknil, ko je bil *o* še dolg: *'moškj;*

⁴ Govori se tudi *x'ren, 'šen.*

- ← novoakutiranega o v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'boṭra, 'božjǫ, 'noṣin, 'oṣy, so'boṭa; k'rop, 'noš, 'post, 'poṭ;*
- ← prednaglasnega o, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga: *'božič, 'dobra, 'xoda, 'kosa, 'koṭl, 'oṣa, 'voḍa;*
- ← po mlajšem naglasnem umiku naglašeneo o: *'bogat, 'mozol, 'ogon, 'poplat, 'pozna;*
- ← v prevzetih besedah in imenih: *'korp, 'mort, 'orbezl; 'Porčič.*
- e ← staroakutiranega e v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'detela, s'reča; 'več, 'zet;*
- ← e po zapoznelem umiku naglasa s končnega kratkega zloga, če se naglas ni umaknil, ko je bil e še dolg: *'ječmen, 'jezik, 'mexka;*
- ← novoakutiranega e v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'melen, 'seden, 'zelje, 'ženin, 'ženska; k'met;*
- ← prednaglasnega e, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga: *'metlca, 'peče, 'rečen, 'zemla, 'žena;*
- ← novoakutiranega ə v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *'gene, 'meša, pre'mekne, s'nexa, 'zemen; 'deš, 'pes, 'teš;*
- ← prednaglasnega ə, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga: *'deska, 'megla, 'pekļ, 'tema;*
- ← staroakutiranega ě v položaju pred n in m: *ko'lena, Slo'venija;*
- ← po mlajšem naglasnem umiku naglašeneo e: *'četrtেক, p'reveč;*
- ← v prevzetih besedah: *c'vek, 'erpsy, 'fertik, 'remen.*
- ā ← staroakutiranega a v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu: *b'rāzda, d'lāka, k'rāva, 'mātǫ, s'lāma; b'rāt, 'jās, 'tān;*
- ← po mlajšem naglasnem umiku naglašeneo a: *'ādent, 'nāpne, 'zāčne;*
- ← v prevzetih besedah in imenih: *g'lāš, g'vānt, š'kāf; F'rānček, Žer'jāfcj.*
- ǫ ← staroakutiranega ǫ: *'grča, 'xrbet.*

1.2.3 Nenaglašeni kratki samoglasniki

1.2.3.1 Prednaglasni samoglasniki

1.2.3.1.1 Izvor

- i ← i: *i'me:, si'ro:ṭa, ti'ši:, ži'vetǫ;*
- ← redko ē: *dik'lina;*
- ← u: *ki'pū:vlen, li'pi:je, vi'ši: (rod. ed.).*
- u ← v redkih knjižnih besedah: *br'usi:lina, dr'užina, x'udič;*
- ← j: *g'uči:, zg'uči:mo.*
- e ← e: *be'se:ida, ne'bo:ṭ, pe'či: (rod. ed.), že'lezo;*
- ← e: *me'so:ṭ, pes'ti: (rod. ed.), pre'di:vo;*
- ← ē: *če'pe:, kle'ti: (rod. ed.), le'se:nj, se'detǫ, tes'to:ṭ.*
- o ← o: *do'ma:, go'lo:ṭp, go'retǫ, pro'so:ṭ;*
- ← o: *glo'boka, klo'pi:, zob'je:;*
- ← redko u: *izo'mi:ra, o'ki:nlǫ, o'me:tna.*

- a ← a: *bla'go:u, brada'vica, ka'me:je, pa'pi:rj;*
 ← v prevzetih besedah: *ma'si:nj, pla'fo:un.*
- ɣ/əɾ ← ɣ: *fɾ'cāje, smɾ'detj, sɾ'ce:, tɣ'petj;*
 ← ɣ v vzglasju: *əɾ'dečj;*
 ← ru: *dɾ'go:uč;*
 ← ob onemitvi izostoznega i: *pɾ'leta, pɾ've:zalj; pɾ 'mizj, pɾ 'južnj.*

1.2.3.2 Ponaglasni samoglasniki

1.2.3.2.1 Izvor

- i/j⁵ ← i: *'xod̩in, 'jestj, 'mâtj, 'nosin;*
 ← u: *'kožix, 'pa:zdixa;*
 ← ě: *č'lovik, 'obit, 'so:usit, 'veditj, 'viditj;⁶*
 ← u⁷ v daj., mest. ed. m., s. sp.: *k/pɾ b'râtj, k/pɾ te'letj;*
 ← v prevzetih besedah: *'pe:nzija, 'šu:xj.*
- u ← ȳ: *'jâbuke, 'jâbučina;*
 ← v prevzetih besedah: *'a:ntux.*
- e ← e: *'nese, 'nesen, 'peče, 'teče;*
 ← e: *'mize (im. mn.), 'pâmet, 'tele, 'žene (im. mn.);*
 ← ə: *x'la:pec, x'le:ibec; 'pe:isek, 'pe:tek, 'vo:usek;*
 ← v prevzetih besedah: *'leđer, 'remen, š'poxet.*
- o ← o: *'leto, 'mešto;*
 ← o: *'lipo, z 'lipo, 'mizo, z 'mizo, 'želot;*
 ← v prevzetih besedah: *b'ri:tof, 'fju:rtox, 'pu:nčoxj.*
- a ← a: *'delatj, 'jâgoda, s'fo:ura, 'ža:gatj;*
 ← -il, -ěl, -al, -əl: *'xoda, p'roša; 'veda, 'vida, 'dela, 'pela; 'ne:sa, 'pe:ka;*
 ← redko ě: *'go:usanca;*
 ← v prevzetih besedah: *'pü:ngrat, 'ra:ufank, 'šo:ušt̩ar, 'ža:jfa.*
- ɣ ← -eri-: *'vevrca.*
- ɟ ← zaradi upada samoglasnika ob l: *g're:bl̩ca, 'kot̩j, 'ta:jfl̩.*
- ŋ ← zaradi upada samoglasnika ob n: *po'su:nč̩ca, pre'mek̩tj, s'več̩ca.*

1.3 Soglasniški sistem obsega zvočnike *l, r, m, n, j, j̄, v* (z variantama *f* in *u*) ter nezvočnike *p, t, k, s, š, b, d, g, z, ž, č, f, c, x.*

Praslovanski *l̩*, srednji *l* in *l'* so sovpadli v srednji *l*. *L'* je ohranjen samo v besedah *'olje* in *'zelje*.⁸ V *l* je prešel tudi *l̩* pred soglasnikom: *'a:lfa, 'fo:lgało, 'je:lka; -l* se v naglašnem zlogu izgovarja kot

⁵ Izglasni *i* se izgovarja manj napeto, nekoliko niže od naglašene *i*.

⁶ Govori se tudi *č'lověk, 'orex, 'so:uset.*

⁷ V panonski narečni skupini se v daj. in mest. ed. m. sp. nepoudarjeni *u* preko *ü* delabializira v *i*. Prim. Ramovš (1952: 32).

-*u/-ja*: 'ba:u, vi'či:ja, 'gor o'bü:ja, sicer pa kot -a: 'dela, 'nosa, 'pe:ka, 'visa. R je kot v knjižnem jeziku. R' v pregibanju izgubi palatalni element: 'mežnara, pa'pi:ra, 'šo:ulara; črē- in žrē-: č're:ida, č're:išna, ž're:be; disimilaciji: r-r > n-r: 'ma:ntra, z'ma:ntranj in r-r > j-r: 'fa:jmašter. Končni -m prehaja v -n: b'râtan (daj. mn.), 'sestran (daj. mn.), s'te'leton; 'ba:ran, k'leplen, ž'gen; mn > ml: 'gümla; n-(b)-(b)-n > d-(b)-n: do'ben; m-n > v-n : 'venda 'menda'; pm > pn : 'fi:špan/fü:špan; analogični n: b'rëmen, 'semen, v'rëmen. Rinezem: 'me:išuc, 'pa:jank. N' > n, na začetku besede in med dvema samoglasnikoma > j: 'koštan, 'lü:kna; 'jega, 'jiva; li'pi:je, 'žegnaje. V je [v]: b'rëškva, ne'vešta, v'do:uva, le pred nezvenečim nezvočnikom in na koncu besede je f: bez'ga:fke, fp'rë:čtj, 'ilofca; f k'le:itj, f 'šo:ulo; p'râf, zd'râf, ža'li:tef. V vzglasju besede pogosto onemi: 'sa:kj, 'zemen, nastopa pa tudi kot proteza: 'vüxa, 'vüste, 'vü:š; redko -u za /v/: 'a:uto, 'ra:uno. J se pojavlja tudi kot novonastali prehodni glas: 'xu:jdo, 'mu:jca, 'na:jšlj, 'ojstra, 'vu:jžgen, ž'ga:jnkj. P, t, k, b, d, g in x so dobro ohranjeni. Nezvočniki imajo razvrstitev kot v knjižnem jeziku. Primarna dl > l: 'šilo, 'vile. Disimilacija tl-dl > l: c'vela, fk'râlj, p'rela. V soglasniškem sklopu zaradi lažjega izgovora t lahko onemi: 'lü:šno, m'la:cj. Prim. še pt- > t: 'tič, 'tičj; tl-dl > kl-gl: k'lâčtj, g'le:itva; dn > gn : g'nes; xč > šč > č: š'če:rka > č'e:rka. Vzglasni t in izglasni x se izgubljata: 'xor ← thor 'dihur'; f'ča:sj. Z, ž pred nezvenečimi nezvočniki in na koncu besede pred premorom > s, š. Sk- > šk-: šk'rija; šč > š: 'išen, k'le:iše, ti'ši. Z pred j > ž: ž 'jive, ž 'jo:u; iz po upadu i > s (ob nezvenečih soglasnikih): s 'fo:utra, s 'koče. F se premenjuje z v (glej zgoraj); v starejših in mlajših prevzetih besedah: 'fa:rba, 'fa:rof, 'fertik, k'nof, 'lüft, ža:jfa.

2 Oblikoslovje

2.1 Samostalniška beseda

2.1.1 Samostalnik

V ed. so ohranjeni vsi trije spoli. Ž. obliko imajo nekateri sam. s. sp. (g'ne:izda, 'jâbuka, ko'lena, 'o:uka, 'vüxa), v mn. pa sam. s. sp. postanejo ali ž. ali m. sp. Moškospolski so v dv. in mn. sam. s. sp., ki osnovo podaljšujejo s -t.

2.1.1.1 Moške sklanjatve

Sam. 1. m. sklanjatve se sklanjajo po naslednjem naglasno nepremičnem nagl. tipu: b'rât-ř -a -j -a/-ř -j -on; -j -of -an -e -ax -amj; -a -of -oma/-ama -a -ax -oma/-ama. Po nepremičnem naglasnem tipu se sklanjajo tudi samostalniki knjižnega končniškega: 'deš 'deža, 'pes 'pesa in mešanega naglasnega tipa: 'le:is 'le:isa, 'mo:uš 'mo:uža, medtem ko je premični naglasni tip dobro ohranjen: 'božič bo'žiča, 'ječmen ječ'mena. Samostalniki, katerih osnova se končuje na govorjeni samoglasnik, v sklonih z neničto končnico osnovo podaljšujejo z -j: 'Vi:lj 'Vi:lija. Samostalniki na -r osnove ne podaljšujejo: xek'ta:ra, 'šo:uštara. Govor ne pozna podaljševanja osnove z -ov v mn. in dv. c've:itj, c've:ita; 'mo:uštj, 'mo:ušta ter naglašene končnice -u v rod. ed. s've:it s've:ita; 'zi: 'zi:da. V im. mn. je -j: b'râtj, 'so:usidj. Samostalniki 2. m. sklanjatve se sklanjajo po vzorcu za prvo moško: 'delo'vo:dj-a -a -j -a -j -on ali prvo žensko sklanjatve: 'oča 'oče 'očj 'očo 'očj 'očo. Samostalnikov 3. m. sklanjatve v trojiškem govoru ni najti, samostalniki 4. sklanjatve pa se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi tipa ti m'la:dj ti m'la:diga.

2.1.1.2 Ženske sklanjatve

Samostalniki 1. ž. sklanjatve se sklanjajo le po nepremičnem naglasnem tipu. Končnice v 1. ž. sklanjatvi odstopajo od knjižne norme v daj. in or. dv.: b'rëž -a -e -j -o -j -o; -e -ř -an -e -ax -amj; -j -ř -oma/-ama -j -ax -oma/-ama. Tako se sklanjajo tudi: 'megla 'megle, 'tema 'teme in samostalniki tipa 'koša 'koše, 'voda 'vode. Samostalniki ž. sp. na -ev imajo tudi v im. ed. obliko: b'rëškva, 'bükva,

⁸ V besedah *olje* in *zelje* je fonem /lj/ sekundarnega izvora. V večini slovenskih narečij se je razvijal enako kot prvotni l'. Ohranila so ga le redka narečja, med njimi tudi slovenskogoriško. Prim. Ramoš (1924: 69).

'cirkva.⁹ Sklanjatveni vzorec 2. ž. sklanjatve: 'miš -ř -j -j -ř -j -jo; -j -j -an -j -ax -amj; -j -j -oma/-ama -j -ax -oma/-ama. Končnice v daj., mest. in or. mn ter dv. so enake končnicam 1. ž. sklanjatve. Mešani naglasni tip je še ohranjen: 'o:us o'si; 'mo:uč mo'či; 'no:uč no'či; vendar že tudi 'ko:ustj 'ko:ustj, 'lü:č 'lü:čj, 'pe:č 'pe:čj. Samostalnikov 3. ž. sklanjatve, npr. 'I:ris, je malo, 4. sklanjatev pa je enaka ženski pridevniški sklanjatvi.

2.1.1.3 Srednje sklanjatve

Samostalniki s. spola lahko ohranjajo svoj spol in sklanjatev le v ednini, saj v dvojini in množini postanejo žensko- ali moškospolski. Pri neštevnih je srednji spol ohranjen: 'i:vje, m'le:iko, pre'di:vo, 'su:nce, že'lezo. Sklanjatveni vzorec: 'let-o¹⁰ -a -j -o -j -on; 'le:it-e -ř -an -e -ax -ami; 'let-j -ř -oma/-ama -j -ax -oma/-ama. Po premičnem naglasnem tipu se naglašujejo samostalniki, ki osnovo podaljšujejo s -t: 'tele-ř -a -j -ř -j -on. Ti samostalniki so s. sp. le v ed.; v mn. in dv. so moškospolski: te'let-j; te'let-a. Samostalniki, ki osnovo podaljšujejo z -n, svoj spol ohranjajo: 'dobro 'semen, 'teško b'remen, podaljševanja osnove s -s ni; ti samostalniki so ženskospolski že v ednini: č're:iva č're:ive, 'ko:ula 'ko:ule, 'o:uka 'o:uke, 'pera 'pere. Množinski samostalniki s. spola so prešli med ženske samostalnike: 'je:tre, o'ča:le, p'lü:če, 'vüste. Med ničto sklonljive samostalnike s. sp. se štejeta 'jestj 'hrana' in 'püj 'pjača'. Tretja sklanjatev posamostaljenih pridevnikov je enaka pridevniški sklanjatvi.

2.1.2 Samostalniški zaimki

Osební zaimki se sklanjajo kot v knjižnem jeziku. V mest. ed. in mn. se naglas umakne na predlog pri. Pri naslonski obliki jix v rod. in tož. mn. ter dv. se pojavi premet v xi. Obliki za 1. in 2. os. dv. m. sp. se v im. glasita 'mi:ja, 'vi:ja. Tožilniška navezna oblika v zvezi s predlogi lahko ohrani naglas: za 'me:, za 'te:.¹¹ Povratni osebni zaimek ima naslednjo sklanjatev: 'sebe se, 'sebj si, 'sebe se, p'risebj, s 'se:bo.

Vprašalna zaimka g'do:u/'ke:rij/'ke:r in 'kâj opravljata tudi vlogo oziralnih zaimkov. Poljubnostna zaimka sta 'ke:rij/'ke:r 'kdo' in 'kâj, nedoločni pa so 'neše, 'nekj in 'edj 'nekdo' ter 'neke 'nekaj'. Nikalni zaimki so 'niše, 'nič, do'bedj, celostna sta f'sa:kj in f'se; drugostna d'rü:gj, d'rü:go, istostna 'i:stj, 'i:sto, mnogostni pa so 'mâlo 'ke:rij/'mâlo 'ke:r, 'več 'ke:rij/'več 'ke:r, 'več 'kâj.

2.2 Pridevniška beseda

2.2.1 Pridevnik

Pri pridevniku prevladuje navidez določna oblika tudi za nedoločnost. Sklanja se kot v knjižnem jeziku, le v rod. ed. m. in s. sp ter v tož. ed. m. sp. je posplošena končnica -iga. Sklanjatev za moški spol: 'lexk-j -iga -en -iga/-j -en -in; -j -ix -in -e -ix -imj; -a -ix -ima -a -ix -ima. Za srednji spol je posebna oblika le v im. in tož. ed., druge končnice so enake kot v m. sklanjatvi. Sklonske končnice za vse tri spole sovpadajo tudi v dv. in mn., le v im. mn. in im. ter tož. dv. se sklanjatev pridevnikov ž. sp. razlikuje od sklanjatve pridevnikov m. in s. sp.

V trojiškem govoru prevladuje stopnjevanje z »bolj«: 'mexkj 'boj 'mexkj 'nâj'boj 'mexkj; 'žu:tj 'boj 'žu:tj 'nâj'boj 'žu:tj; obrazilo -ši je redkejše: 'ma:lj 'me:nšj 'nâj'me:nšj.¹² Posebnost so oblike: 'le:zišj, 'ni:zišj, 'vi:šišj.¹³

2.2.2 Pridevniški zaimki

Svojlilni zaimki 'moj, 'moja, 'mojo, t'voj, t'voja, t'vojo, 'jegof, 'je:nj, 'nâš, 'vâš, 'jixof/od 'ovix 'njihov' ter povratni svojlilni zaimek s'voj, s'voja, s'vojo se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi. Druge oblike so

⁹ V im. in tož. ed. svojo obliko redko še ohranjajo: mla'ti:tef.

¹⁰ Samostalnik leto ima v ed. in dv. odraz staroakutiranega, v mn. pa stalno dolgega jata.

¹¹ Govorita se tudi obliki: za 'mene, za 'tebe.

še od 'na:jj, od 'va:jj, od 'ovixd've:ix 'njun'. Kazalni vrstni zaimki so 'totj -a -o, 'ti:stj -a -o, 'onij/'ovj -a -o, kazalni kakovostni pa 'tâkij -a -o. Oziralni zaimki so 'kâkij -a -o, 'ke:rj -a -o, ki, 'kâj in 'keko, vprašalna pa sta 'kâkij -a -o in 'ke:rj -a -o. Poljubnostni in oziralnopoljubnostni zaimki so po obliki enaki vprašalnim zaimkom, mnogostni zaimek je 'več'ke:rj/'mârsj'ke:rj, drugostni d'rü:gj -a -o, istostni 'i:stj -a -o, g'li:xnj -a -o in g'li:x'tâkij, nedoločni pa 'nekij -a -o. Celostni zaimki so f'sa:kj/'sa:kj -a -o, f'si, f'se in 'ce:ilj -a -o, nikalna sta do'ben in 'nič.

2.2.3 Števniki

Končnice za izražanje spola, sklona in števila so pri števnikih načeloma iste kot pri pridevniki. Števniki 'edj 'ena 'eno se sklanja kot pridevniki. Glavna števnika za vrednosti 2 in 3 imata deloma posebne končnice: d'va:d've:j, d've:ix, d'vema,¹⁴ d'va:d've:j, d've:ix, d'vema; t'ri:je/tri'je:t'ri; t're:ix, t're:in, t'ri; t're:ix, t're:imj. Tako kot števniki 'pe:t 'petix 'petin 'pe:t 'petix 'petimj se sklanjajo vsi preostali, npr. š'tirj (razen v im. in tož.), 'še:st, 'sedj, 'osj, de've:t, de'se:t, d'va:jstj, 'enod'va:jstj, t'ri:estj, š'tirdest, s'to:u, 'ta:užnt. Vrstilni števnik: ti/ta 'pr:vj -a -o, ti/ta d'rü:gj -a -o, t're:tj, d'va:jstj, s'to:utj. Ločujejo z množilnimi in glavnimi števnik: d'vo:jna gos'ti:ja 'dvoje gostij; t'ri: 'dece 'troje otrok'. Množinski samostalniki se štejejo z glavnimi ali množilnimi števnik: 'ene d'verj; t'rojne x'lâče 'troje hlač'. Večkratno danost istega izražajo z množilnimi, redkeje z glavnimi števnik: 'to:uplšnj c'vim; d've:i 'ša:bjj 'dvojno steklo'. Oblike s *kraten* se ne uporabljajo.

2.3 Glagol

Glagol ni doživel velikih sprememb. S knjižnim jezikom se razhaja v predpretekliku, ki se ne uporablja. Razmerje med osebkom in vršilec dejanja se izraža s tvornim, redkeje s trpnim načinom. Nedoločnik je dolg. Opisni deležnik na -l se rabi za opisovanje tvornih časov in naklonov, trpni deležnik na -n/-t za izražanje trpnosti, deležnik stanja na -n/-t pa je navadna pridevniška beseda: D'verj so otp're:ite; po'se:ikane 've:je, z'mr:žjenj s'ne:ik. Deležnik stanja na -l ni znan, za deležnik na -ši je primer 'bi:fšj kot pridevnik, deležnik na -č pa je redek in postane pridevnik: pi'keča 'ro:uža, ž'geča 'voda. Deležij na -č, -aje, -e in -ši v trojiškem govoru ni. Glagolnik ohranja iste pomene kot v knjižnem jeziku. Spregatev glagola se od knjižne razlikuje le v 1. osebi dvojine: 'dela-n -š -r; -ma -ta -ta; -mo -te -jo. Enako se spregajo: 'dân 'je:in, 've:in; s'j/sen si je, sma sta sta, smo ste so. Glagoli s korenem na -č imajo v nedoločniku -tj kot tipično obrazilo za to obliko: 'gor ob'le:ičtj, 'pečtj, 'rečtj. Po analogiji s sedanjikom prehajata d in n tudi v nedoločnik: fk'râdnj fk'ra:dnem, 'nâpnj 'nâpnen. Glagoli V/1 in VI prehajajo med glagole V/2: 'ri:blen, 'le:ičen, o'ka:plen; ki'pü:vlen. Glagoli s korenem na -k, -g: 'vržj, 'doj se s'le:ičj, 'pečj, 'rečj. Iti: 'idj, g're:mo, 'ite, g're:ma, 'ita; videti: pog'lednj; najti: po'i:šj. V dv. in mn. obliki deležnika na -l za s. sp. se je posplošila moška oblika, dvojinska oblika deležnika na -l za ž. sp. pa je enaka množinski obliki.

2.4 Prislov

Prostorski: b'lü:zj, 'dâuč, 'doj, 'dolax, fk'râj 'proč', 'furt 'stran, proč', 'gi 'kje', 'gor, 'gorj, 'i:ndj 'drugje', 'negj 'nekje', 'ni:kan 'nikamor', 'nor 'noter', 'po:ulek, p're:ijj, p're:ik, s'po:ut, 'vün, 'vünj, z'me:is, 'tâ, 'tân.

Časovni: g'dâ 'kdaj', f'čera, 'letos, 'nâx 'nato', 'nâpj're:ja, 'negda, po'zi:mj, 'po:udne 'opoldne', 'pozno, pr'ca:jtj 'zgodaj zjutraj', pr'vo 'najprej', s'ko:us 'vedno', zâj.

Vzročni: za'kâj, za'to:u.

Lastnostni: 'dobro, dj'go:uč 'zopet, znova', 'fa:jn, 'fe:jst, 'xi:tro, 'xu:jdo, 'lexko, 'lü:šno, po'mâlen 'počasi', pop're:ik, sk'ri:zon, 'teško, 'vâčj 'drugače', za'dostj 'dovolj', z'lo:u.

¹² Ta pridevnik stopnjujejo tudi z *bolj*.

¹³ To so t. i. podvojeni komparativi. Prim. Ramovš (1952: 107).

¹⁴ V daj. in or. je odraz staroakutiranega jata.

Stopnjujejo se opisno ali z obrazili: *'lū:šno, 'boj 'lū:šno, 'nāj'boj 'lū:šno; 'mālo, 'me:je, 'nāj'me:je.* Elativno stopnjevanje: *z'lo:u 'doštj, p'reci 'močna, st'ra:šno 'le:ipo.*

Nemški vpliv: *'gor ob'le:ičen, 'coj 'da:lj, 'vün z're:žzen, 'doj zap're:itj, 'nor 'deneš, fk'rāj od're:žžš.*

2.5 Predlog, členek, veznik in medmet so kot v knjižnem jeziku. Posplošene in stalne so le velelnice za velevanje živalim, za pozdrave ipd. Posebnosti pri členkih: *g'li:x 'ravno, g'li:x 'tāk 'prav tako, 'lekj 'mogoče, verjetno, 'venda 'menda, ala 'kajne, kar ne 'ne.*

3 Skladnja

Ljudsko skladnjo označujejo naslednji pojavi:

1. Ponovitve: *Če smo 'ce:ilj 'de:n, 'ce:ilj 'de:n smo 'delalj. 'Niše, 'niše 'te:ga ne 'verje.*
2. Izpusti: *'Ne:ī b'lo:u mi je za 'gu:č, 'ne:ī b'lo:u mi je za. 'Sa:mō 'to:u se 'ra:jngla. P're:ja smo 'mi.*
3. Zanikani biti v sedanjiku ostaja kot vez v povedkovem določilu: *Za'kāj 'ni:sj p'riša? [.../ 'sāj 'nega 'tū 'nikoga. 'Sāj 'ne:ī 'tāk 'xu:jdo., sicer pa razpada v sg/sen 'ne:ī: 'Te pa smo 'več 'ne:ī 'moglj. [.../ ki 'moškj so 'ne:ī b'li za 'to:to 'dēlo. 'Totiga sḡ 'jās 'ne:ī 'pōznala. Zanikani sedanjik glagola imam je 'neman: Čē 'to:u 'nema do'ben 'pes [.../; [.../ s 'kūramj 'nemaš op'ra:fka do'beniga., glagola hočem pa 'nečen: 'Tū 'gorj 'neče 'niše 'več 'delatj. [.../ 'zāj pa 'nečen 'meḡj.*
4. Besednoredne posebnosti:
 - obrnjeni besedni red v besedni zvezi: (a) samostalniški prilastek se lahko pojavi na levi strani od odnosnice: *ot 'so:ūsida 'žena;* (b) pridevniški prilastek se lahko prestavi na desno stran: *'pesa fs'rāniga, po'so:ūdva 'zi:dana, 've:je po'se:īkane;*
 - glagol, tako polnopomenski kot pomožni, se pomakne na zadnje mesto v stavčni zgradbi: *'Jās fse f 'toḡj k'rūšnḡ 'pečj 'pečen. 'To:u je za že'lo:ūdec bi'lo:u.*
5. Zaporedje naslonk v naslonskem nizu za knjižni jezik urejajo posebna pravila (Toporišič, 1984: 535–543). Posebnosti v trojiškem govoru:
 - pomožni glagol je na začetku stavka: *Smo 'tāk na're:dlij, ki je 'ne:ī 'veda. Sen se v 'lū:ckj 'a:ūto f'se:ila pa se ž 'jin ot'pelala.;*
 - naslonka osebnega zaimka je (a) za glagolom: [.../ pa'nemreš, če ne 'dēlaš xi s'ta:lno., (b) med sestavinama zložene glagolske oblike: *In 'pō:l je mi 're:ko [.../;*
 - naslonka bi je pred naj: *'Mi:, 'mi: bi 'te 'nāj 'tā p'rišlj.;*
 - poudarni členek, ki navadno stoji pred tistim delom stavka, ki ga poudarja, se v govoru lahko premika: *'Zāj še si je 'če:rka 'tān 'xišo pos'tāvla. [.../ ker k'rūx še 'jās 'zāj 'pečen 'tāk.*
6. Tvorba priredno, podredno in soredno zloženih povedi se bistveno ne razlikuje od knjižne tvorbe. Posebnosti: v vzročnem priredju je *'vāčj 'drugače,* v dopustnem odvisniku *če g'li:x, če 'rāvno 'čeprav,* v časovnem *'dōkič 'dokler,* v predmetnem, namernem in načinovnem *ki 'da,* v krajevnem *ki/gi 'kjer* in v vzročnem *ki 'ker.*

Navedenke

Blaznik, Pavle (1988). Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500. Maribor: Založba Obzorja.

Ramovš, Fran (1952). Morfologija slovenskega jezika. Ljubljana: DZS.

— (1924). HG II, Konzonantizem. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Toporišič, Jože (1984). Slovenska slovnica. Maribor: Založba Obzorja.

Literatura

- Ivič, P. (ur.). (1981). Fonološki opisi ... Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Koletnik, M. (1999). Fonološki opis voličinskega in črešnjevke govora. Slavistična revija XLVII, št. 1, 69–87.
- (1999). Slovenskogoriško narečje. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Logar, T. (1981). Izhodišni splošnoslovenski fonološki sistem. Fonološki opisi ... Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Ramovš, F. (1924). HG II, Konzonantizem. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- (1935). HG VII, Dialekti. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- (1936). Kratka zgodovina slovenskega jezika I. Ljubljana: Akademska založba.
- (1950). Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov. Slavistična revija III, št. 1–2, 16–23.
- Rigler, J. (1977). K problematiki daljšanja starega akuta. Slavistična revija, kongresna številka, 83–99.
- (1986). Razprave o slovenskem jeziku. Ljubljana: Slovenska Matica.
- Toporišič, J. (1992). Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Zorko, Z. (1998). Haloško narečje in druge dialektološke študije. Maribor: Slavistično društvo Maribor.

Mihaela Koletnik

UDK 811.163.6'282.3(497.4 Slovenske gorice)

SUMMARY

THE SPEECH OF SV. TROJICA IN SLOVENSKE GORICE

The speech of Sv. Trojica belongs to the Eastern Slovenian subdialect, which makes part of the Panonic dialect group. The speech does not have tonemic oppositions, but it has preserved the quantitative opposition between long monophthongs or diphthongs as developments of permanently long vowels on the one hand, and short vowels as developments of old and newly acuted vowels in nonfinal and final or single syllables. The vowel system of the speech of Sv. Trojica is made up of the long stressed vowels *i, ü; u; e; o; e:; o:; a; r*; short stressed vowels *i, ü, u, e, o, ä, r* and short unstressed vowels *i, j, u, e, o, a*. Vowel reduction is not very extensive; the most common vowels to disappear in the unstressed position next to sonorants are *i, é* and *a*.

The consonant system includes the sonorants *l, r, m, n, j, j̃* and *v* with the variant *u*, and the nonsonorants *p, t, k, s, š, b, d, g, z, ž, č, f, c* and *x*. It departs from the standard Slovene system only in a few individual developments;

l' > l; -m > -n; n' > n/j; v; is [v], before voiceless consonants while in the final position it is [f]; the groups črě- and žrě- are preserved; pt > ft; dn > gn; tl, kl > kl, gl; sk > šk; šč > š.

Neuter nouns preserve their gender and conjugation type only in the singular; in the dual and in the plural they get either feminine or masculine endings. The dative and the locative in the singular masculine have the ending *-j*, while the dative and the instrumental for all genders has the ending *-oma*. In the adjectival category, the definite form tends to be used also for the indefinite meaning. The Sv. Trojica speech has no Past Perfect Tense and no participial clauses. The first person dual ends in *-ma*; formerly suffixless verbs are nowadays suffixed.

The speech of Sv. Trojica has all the mechanisms of utterance formation. Compound and complex sentences are formed in a similar way as in standard Slovene.